

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jarosław Sobutka

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania M. K.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Siedlcach
z udziałem T. spółki z o.o. w Z.
o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 26 września 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z dnia 29 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUa 784/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

[SOP]

r.g.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Lublinie wyrokiem z 29 grudnia 2021 r. oddalił apelację skarżącej M. K. od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach z 21 lipca 2021 r., który oddalił jej odwołania od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 7 i z 11 stycznia 2021 r.

Pierwszą decyzją, z 7 stycznia 2021 r., pozwany stwierdził, iż skarżąca od 23 lutego 2019 r., podlega ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, będąca współnikiem jednoosobowej spółki z o.o. i ustalił podstawę wymiaru składek.

Drugą decyzją, z 11 stycznia 2021 r., pozwany stwierdził, iż skarżąca nie podlegała jako pracownik w spółce z o.o. T. ubezpieczeniom społecznym od 1 grudnia 2019 r. do 10 stycznia 2020 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że skarżąca i T. K. byli jedynymi współnikami w spółce z o.o. T., która została zarejestrowana w KRS w sierpniu 2019 r. Skarżąca posiadając 95 udziałów miała pełną kontrolę nad spółką, której głównym przedmiotem działalności były usługi księgowo-rachunkowe. 28 listopada 2019 r. została spisana umowa o pracę między spółką jako pracodawcą reprezentowaną przez T. K., a M. K. jako pracownikiem, zgodnie z którą została zatrudniona na okres próbny od 1 grudnia 2019 r. do 31 stycznia 2020 r. na stanowisku pracownika administracyjnego w wymiarze czasu pracy 1/4 etatu za wynagrodzeniem 562,50 zł. Do obowiązków skarżącej na stanowisku pracownika administracyjnego miała należeć sprzedaż ulotek i plakatów z informacjami księgowymi prowadzona przez stronę internetową spółki oraz konto na portalu społecznościowym (...). Przed założeniem spółki T. skarżąca prowadziła działalność gospodarczą, którą następnie przekształciła w spółkę z o.o. P.. Przedmiotem działalności tej spółki były usługi księgowe. Wspólnikami spółki byli skarżąca posiadająca 90 udziałów i jej mąż, któremu przypadało 10 udziałów. W listopadzie 2018 r. zbyli udziały w spółce P.. Od 1 grudnia 2019 r. do 10 stycznia 2020 r. skarżąca została zgłoszona przez spółkę do ubezpieczenia obowiązkowego jako pracownik. Pozwany wszczął postępowanie i wydał decyzje z 7 i z 11 stycznia 2021 r.

Sąd Okręgowy odwołania skarżącej od decyzji pozwanego uznał za nieuzasadnione. Pozwany zasadnie uznał, iż skarżąca od 23 lutego 2019 r. podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i

wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność, tj. osoba będąca współnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Spółka T. została zawiązana przez ubezpieczoną skarżącą posiadającą 95 udziałów spółki o wartości 4.750 zł i jej męża, który objął 5 udziałów o wartości 250 zł, przy czym całkowita wartość kapitału zakładowego wynosi 5.000 zł. Rozkład procentowy udziałów w spółce oznacza, że skarżąca jest większościovym współnikiem spółki, który ma prawną możliwość podejmowania jednoosobowo wszystkich decyzji dotyczących spółki, jak również jako prezes jednoosobowego zarządu spółki do jej jednoosobowej reprezentacji. Takie ukształtowanie zasad funkcjonowania spółki prowadzi do stwierdzenia, że z perspektywy norm prawa ubezpieczeń społecznych spółkę T. należy traktować, jako spółkę jednoosobową i z tego tytułu M. K. winna podlegać obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca działalność gospodarczą będąc faktycznie współnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Trafne jest również stanowisko organu rentowego, że umowa o pracę z 28 listopada 2019 r. między skarżącą i spółką nie wpłynęła na zmianę tytułu ubezpieczenia społecznego ubezpieczonej. Umowa ta nie mogła być zawarta w imieniu pracodawcy przez T. K., gdyż nie miał umocowania do występowania w imieniu spółki. Nadto nie można uznać, aby ubezpieczona będąca jedynym faktycznym współnikiem spółki mogła być pracownikiem tej spółki (...). W relacji między skarżącą a spółką brakowało podstawowej cechy stosunku pracy, jaką jest praca pod kierownictwem i nadzorem pracodawcy. W okolicznościach sprawy nie sposób uznać, aby skarżąca - posiadając większościovą pakiet udziałów w spółce i będąc jedynym członkiem zarządu spółki uprawnionym do jej reprezentowania mogła jednocześnie wykonywać pracę na rzecz tej spółki jako jej pracownik, a zatem w warunkach podporządkowania. Nie można mówić o nadzorze nad pracownikiem, gdy ta sama osoba (z definicji pracownik) jest większościovym współnikiem spółki i ma decydujący głos w zgromadzeniu współników, a także jest jedyną osobą uprawnioną do jej reprezentowania jako prezes jednoosobowego zarządu. Nie jest zatem możliwe, aby skarżąca jako współnik spółki nadzorowała samą siebie w roli pracownika. Oceny tej nie zmienia to, że 5% udziałów w spółce przysługiwało mężowi ubezpieczonej. Więzy rodzinne między współnikami oraz równość praw i

obowiązków małżonków, a także marginalny pakiet udziałów przysługujących mężowi nie pozwalają na ustalenie, że mąż mógł faktycznie skutecznie sprawować nadzór nad pracą wykonywaną przez skarżącą. Ubezpieczona była prezesem jednoosobowego zarządu. Zarząd z mocy samego prawa jest uprawniony i zobowiązany do prowadzenia spraw spółki - art. 201 § 1 k.s.h. W spółce nie powołano rady nadzorczej, która byłaby organem pełniącym nadzór i która ewentualnie mogłaby ten nadzór sprawować (...). W ocenie Sądu wszystkie decyzje w sprawie T. sp. z o.o. mogła podejmować ubezpieczona.

Skarżąca w apelacji zarzuciła naruszenie:

1) art. 153 Kodeksu spółek handlowych w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez niewłaściwą wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że wspólnik posiadający 95% udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością jest wspólnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a w konsekwencji podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność i będąca wspólnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością;

2) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., mające wpływ na wynik sprawy poprzez dokonanie błędnych ustaleń faktycznych w kontekście faktycznego zaangażowania T.K. w prowadzenie spółki, w sytuacji, gdy T. K. - w ramach ustaleń małżonków - był odpowiedzialny za pozyskiwanie klientów spółki i faktycznie takie działania realizował.

W konsekwencji tych zarzutów ubezpieczona M. K. wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w pkt II i poprzedzającej go decyzji organu rentowego z dnia 7 stycznia 2021 r., znak: [...], poprzez ustalenie, że M. K. od dnia 26 lutego 2019 r. nie podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a nadto wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w pkt III poprzez oddalenie wniosku organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania za I instancję, ewentualnie wnosiła o uchylenie zaskarżonego wyroku w części obejmującej punkty II i III, i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację „ponieważ nie zostały w niej przedstawione zarzuty skutkujące zmianą lub uchyleniem zaskarżonego wyroku”. Istota sporu, również na etapie postępowania apelacyjnego, sprowadzała się do zagadnienia czy wnioskodawczyni pełniła funkcję prezesa zarządu spółki z o.o. oraz jako większościowy wspólnik podlegała

ubezpieceniom społecznym jako pracownik od 1 grudnia 2019 r. Na tak postawione pytanie należy udzielić jednoznacznie przeczącej odpowiedzi. Należało zatem ustalić, czy zostały spełnione wszystkie przesłanki konieczne w rozumieniu art. 22 § 1 k.p. do uznania, że doszło do zawarcia ważnego stosunku pracy. Sąd Okręgowy przeprowadził postępowanie dowodowe ukierunkowane na wyjaśnienie, czy w okresie objętym zaskarżoną decyzją z 11 stycznia 2021 r., tj. od 1 grudnia 2019 r. wnioskodawczyni wykonywała pracę na rzecz spółki jako pracownik, w szczególności, czy istniało jej podporządkowanie wobec pracodawcy, skoro ubezpieczona od początku istnienia spółki pełniła w niej funkcję prezesa zarządu, a zarazem niemalże jedyne go wspólnika. Z § 15 umowy spółki z 23 lutego 2019 r. wynika, że w spółce zarząd jest jednoosobowy i w jego skład wchodzi M. K. jako prezes zarządu. Tego rodzaju rozkład udziałów oraz wyłączne prawo ubezpieczonej do reprezentacji spółki niweczy możliwość wykonywania przez nią pracy podporządkowanej (art. 22 k.p.), a perspektywy tej nie modyfikuje art. 244 k.s.h., gdyż relacja pracownicza jest autonomiczna i na jej cechy konstrukcyjne nie mają wpływu inne regulacje, które nie dotyczą danego reżimu prawnego. Wykonywane przez wnioskodawczynię obowiązki prezesa zarządu spółki T. oraz pracownika administracyjnego, polegające na sprzedaży ulotek i plakatów z informacjami księgowymi (głównym przedmiotem działalności spółki były usługi księgowe) prowadzonej na stronie internetowej tej spółki i portalu społecznościowym były ściśle związane z funkcją organizatorską jedyne go członka zarządu spółki. Brak jest jakichkolwiek podstaw do przyjęcia, że obowiązki te były realizowane w ramach stosunku pracy, a nie w ramach powinności właścicielskich i organizacyjno-prawnego stosunku prezesa zarządu spółki, wynikających z przepisów Kodeksu spółek handlowych.

Sąd Apelacyjny wskazał na utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd o podziale między „pracą” a „kapitałem” (...). Konfiguracja udziałów jak spółce (95% do 5% udziałów w kapitale zakładowym spółki na korzyść ubezpieczonej) oznacza połączenie pracy i kapitału, co wyklucza dopuszczalność nawiązania przez M. K. jako prawie wyłączne go wspólnika (udziałowca) stosunku pracy z własną spółką i podleganie takiego wspólnika pracowniczym ubezpieczeniom społecznym, niezależnie od rodzaju czynności (wykonawcze czy zarządzające), jakie miałyby być realizowane w ramach umowy o pracę. Prawdłowo Sąd I instancji przyjął, iż status skarżącej wykluczał kumulację roli pracodawcy i pracownika, czyli pozostawanie przez ubezpieczoną samej z sobą w stosunku pracy podporządkowanej w spółce, będącej w 95% jej własnością. Oznacza to, że sporna umowa o pracę nie wykreowała stosunku pracy w rozumieniu art. 22 k.p., bowiem sporny stosunek pracy był pozbawiony konstytutywnych cech pracowniczego zatrudnienia, a mianowicie cech podporządkowania kierownictwu pracodawcy, ze względu na zawarcie spornej umowy przez ubezpieczoną w istocie rzeczy z „samym sobą”. Nie może budzić najmniejszych wątpliwości, że w spółce dwuosobowej, w której jeden ze wspólników zachował 95 na 100 udziałów, ma on pozycję właścicielską tak dalece dominującą, że nie może być własnym pracodawcą. Taka skala większości udziałów (przewagi głosów w zgromadzeniu wspólników) oraz sposób jej

wykorzystywania nakazuje traktować wieloosobową spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością na równi ze spółką jednoosobową, w której jedyny udziałowiec nie może pozostawać w stosunku pracy ze spółką ze względu na brak elementów konstrukcyjnych właściwych dla stosunku pracy. Trafnie Sąd I instancji przyjął za pozwanym organem rentowym, że umowa o pracę sporządzona przez M. K. i spółkę nie wpłynęła na zmianę tytułu ubezpieczenia społecznego wnioskodawczyni. W imieniu pracodawcy, czyli spółki z o.o., umowę tę podpisał T. K., który nie posiadał umocowania do reprezentacji spółki przy zawieraniu spornej umowy. Przesłuchany w sprawie niniejszej w charakterze świadka T. K. zeznał co następuje: „Ja reprezentowałem spółkę przy podpisywaniu umowy z żoną, bo jestem wspólnikiem. Jest w KRS, że pełnomocnicy mogą reprezentować spółki jednoosobowe”. Sam fakt bycia przez T. K. wspólnikiem spółki z o.o. nie upoważniał go do reprezentacji tej spółki w umowie między spółką a członkiem zarządu M. K.. Reprezentację tę określa przepis art. 210 § 1 k.s.h., który stanowi, że w umowie między spółką a członkiem zarządu spółkę reprezentuje rada nadzorcza lub pełnomocnik powołany uchwałą zgromadzenia wspólników. Ubezpieczona nie przedstawiła jednak uchwały Zgromadzenia Wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością upoważniającej T. K. do dokonywania w imieniu spółki czynności w sprawach z zakresu prawa pracy, w tym do zawarcia z żoną M.K. umowy o pracę. W spółce nie powołano również rady nadzorczej, która mogłaby reprezentować spółkę w umowie między spółką a członkiem zarządu, a następnie sprawować nadzór nad wykonywaniem tej umowy. W związku z tym, że spółka nie była należycie reprezentowana przy zawieraniu w dniu 28 listopada 2019 r. z M. K. umowy o pracę, umowę tę, zgodnie z art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 210 § 1 k.s.h. należało uznać za nieważną. Z tego względu umowa ta nie mogła wpływać na zmianę tytułu podlegania przez apelantkę ubezpieczeniom społecznym.

W skardze kasacyjnej zarzucono:

1. rażące naruszenie art. 327¹ § 1 pkt 1 oraz 2 k.p.c., polegające na:
 1. nierozpoznanie zarzutów apelacyjnych, pominięciu zakresu zaskarżenia oraz przedmiotu złożonej apelacji - wskazując, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku zakłada, że istota sporu sprowadzała się do zagadnienia, czy M.K. podlegała ubezpieczeniom jako pracownik, podczas gdy zakres apelacji wyraźnie wskazywał, że wyrok I instancji nie jest w tym zakresie kwestionowany;
 2. przejęciu przez sąd drugiej instancji za własne ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego w Siedlcach bez jakichkolwiek merytorycznych rozważań w zakresie zaskarżenia, w sytuacji, gdy zarzuty apelacji obejmowały przede wszystkim niewłaściwą wykładnię przepisów prawa materialnego i nie odnosiły się do ustalenia

podleganiu ubezpieczeniom społecznym jako pracownik (okoliczność bezsporna na etapie apelacji), co skutkowało tym, że zarzuty apelacyjne w ten sposób nie zostały rozpoznane.

3. naruszenie art. 153 k.s.h. w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, przez niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że wspólnik większościowy w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością jest wspólnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a w konsekwencji podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowemu oraz wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność i będąca wspólnikiem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadny jest wniosek skargi kasacyjnej o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Ponownemu rozpoznaniu nie będzie podlegała cała sprawa a tylko jej część, bowiem M. K. nie zaskarżyła wyroku Sądu pierwszej instancji – wyroku Sądu Okręgowego w całości a tylko w części, czyli rozstrzygnięcie z pktu II oddalające jej odwołanie od decyzji pozwanego z 7 stycznia 2021 r., stwierdzającej, że podlega ubezpieczeniom społecznym jako jednoosobowy wspólnik spółki z o.o. (art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o sus).

Istotne jest, że Sąd Apelacyjny nie rozpoznał wyznaczonego apelacją przedmiotu zaskarżenia, bowiem rozważania Sądu Apelacyjnego dotyczą tylko kwestii czy skarżąca podlegała ubezpieczeniom społecznym jako pracownik. W tym zakresie apelacja M. K. nie zaskarżyła wyroku Sądu pierwszej instancji, który oddalił jej odwołanie od decyzji pozwanego z 11 stycznia 2021 r., dotyczącej niepodlegania ubezpieczeniom społecznym jako pracownik spółki (pkt I wyroku). Innymi słowy Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji skupił

się na pierwotnym przedmiocie sprawy, który nie był skarżony apelacją, czyli na kwestii wynikającej z decyzji pozwanego z 11 stycznia 2021 r., a całkowicie pominął rozpoznanie rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji zaskarżonego apelacją, czyli na kwestii wynikającej z decyzji pozwanego z 7 stycznia 2021 r.

Uzasadnia to stwierdzenie, iż zarzuty procesowe skargi kasacyjnej w tym zakresie są zasadne – art. 327¹ § 1 pkt 1 oraz 2 k.p.c., art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c.

Sąd Apelacyjny nie rozpoznał istoty zaskarżenia w aspekcie materialnym, któremu odpowiadają zarzuty skargi kasacyjnej z art. 153 k.s.h. w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Uzasadnia to uchylenie zaskarżonego wyroku z przyczyny proceduralnej, bowiem Sąd Najwyższy w dwuinstancyjnym postępowaniu nie zastępuje sądu powszechnego drugiej instancji, który w ogóle nie rozpoznał przedmiotu zaskarżenia określonego w apelacji (art. 398¹⁴ k.p.c., art. 398¹⁶ k.p.c.).

Choć Sąd Apelacyjny nie wyraził stanowiska w kwestii materialnej jako sąd drugiej instancji, to obecny skład – wobec zarzutu skargi, iż w zakresie wykładni art. 8 ust. 6 pkt 4 w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o sus, *„zupełnie inna regulacja wynika z przepisów, a inna na podstawie stanowisk ZUS-u oraz Sądów”* – za potrzebne uznaje wskazanie na kilka ostatnich orzeczeń Sądu Najwyższego dotyczących kwestii podlega ubezpieczeniom społecznym tzw. dominującego współnika w spółce z o.o. na podstawie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej – zob. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2020 r., I UK 225/19 i powołany w nim wyrok z 3 lipca 2019 r., II UK 24/18, także wyrok z 15 września 2021 r., I USKP 44/21. Kwestia ta budzi też zainteresowanie w doktrynie (zob. W. Ostaszewski, M. Wiącek, Krytyka koncepcji tzw. współnika iluzorycznego – PZS 2022/3). Na tym tle można też ocenić znaczenie nowej regulacji w art. 13 pkt 4a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Sumując, brak rozpoznania właściwego przedmiotu sprawy na etapie apelacyjnym i z tej przyczyny zasadne zarzuty procesowe skargi kasacyjnej, uzasadniają uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

[SOP]

[a!]

